

Kristine Valdresdatter

Elin Prøysen

Visa om Kristine Valdresdatter er et godt eksempel på at viser i populærlitteraturen har overlevd løsrevet fra den romanen de opprinnelig hørte til. Visa har et sterkt preg av hjemlengsel, og den har derfor blitt regnet til emigrantvisene.

Forfatteren Hans Andersen Foss (1851–1929) var født på Modum. I ungdommen livnærte han seg noe som handelsreisende og drev landhandel på Tyristrand. I 1877 emigrerte han til Amerika. Her oppnådde han etter hvert stor suksess som forfatter. Den mest kjente boka hans er *Husmands-Gutten* fra 1885. Den har kommet i mange opplag, både på engelsk og norsk og har gått som føljetong i flere norske aviser.

Året etter kom *Kristine En Fortælling fra Valdres*. Nytt opplag kom i 1896, og i 1901 hadde boka fått tittelen *Kristine Valdresdatter*. Denne boka kom også i mange opplag, og har også hatt et liv som føljetong i avisene.

Begge disse bøkene dreier seg om ungdommer som reiser vekk fra Norge og oppnår rikdom og berømmelse. Problematisk kjærlighet er også en viktig ingrediens i bøkene.

Hovedpersonen i *Husmands-Gutten* reiser til Amerika og blir rik der. Kristine reiser til England og gjør lykke ved scenen.

Kristine vokser opp i Valdres. Hun har god sangstemme. Derfor blir hun tatt hånd om av en engelsk lord som tilbyr henne å bli med til England for å ta undervisning og gå til scenen. Her blir hun berømt både for sin sang og sin skjønnhet. Det eneste som plager henne er at hun tror ungdomskjæresten Harald er druknet i et skipsforlis. I virkeligheten ligger han på et sykehus i Liverpool. Han var blitt frastjålet identitetspapirene sine, og det var tyven som hadde druknet. Harald begynner en ny karriere som skuespiller i en omreisende teatergruppe. Så kommer han til Sheffield hvor han får vite at Kristine omgås de fineste kretser og nærmest er forlovet med en adelsmann. Harald slutter ved teateret og tar tjeneste som kusk hos denne mannen.

Livet i adelskretsene skildrer forfatteren slik: "man kom op dorsk og søvnic Kl. 11 paa Formiddagen, spiste Frokost Kl. 12, en Lunch Kl. 3, Middag Kl. 6 og Aftensmad Kl. 12 om Natten, alle Maaltider af fineste udsøgte hjemmelavede eller importerede Retter og med en anselig Tilsætning af de Vine, som Penge kunde opdrive. Efter Aftensmaden begyndte Kortspillet som ofte dreiede sig om Tusinder og under Spillet indtoges gjerne en Overflod af en Yndlingsdrik, kaldet Grog eller Punsch." H.A. Foss hadde en forkjærlighet for slike detaljer, og de gjorde nok lykke hos leserne som hadde heller lite av gods og gull.

Oppklaringen i fortellingen kommer da Harald en dag blir sendt med et brev til Kristine. Da han nærmer seg huset, hører han at hun synger denne sangen:

Der vinker til mig i denne Kvæld
En Blomst saa Skjøn.
Det er et Vaarbud fra Valdres Fjeld,
Fra Granen grøn.
Det er et Pust ifra Høga-Tinden,
Der sændes over med Nordøst-Vinden
Fra Valdres Søn – til mig i Løn.

Der viskes til mig i denne Kvæld
Saa ømme Ord.
Det er et Vaarbud fra Valders Fjeld
I Høie Nord.
Skal tro de ved, at jeg sukker, græder?
– Det lyder fromt, som naar Børn de beder
Sit Fader vor – hos Far og Mor.

Der lyder for mig i denne Kvæld
En Sang saa mild.
Der er et Vaarbud fra Valders Fjeld,
En Fugletril –
Og saa en Lyd ifra Sæterluren,
Fra Berget ret over Minde-Uren –
O, Gud, hvor rart! – Hvor Lyst og klart!

O, fikk jeg flytte i denne Kvæld
Til Hjemmets Dal!
O, blot et Pust ifra Valders Fjeld
Saa frisk og sval.
Ja, tænk! om blot jeg nu kunde bytte
Fra Arvestuen, den simple Hytte,
For gyldne Hall – og Guldpokal!

Men ak! – jeg ønsker mig hjem ikvæld
Til gamle Vang.
Jeg glæmmer vist, han har sagt Farvel
For sidste Gang.
Jeg glemmer vist, han er død, begravet
Blant Tang og Siv udpaa vilde Havet
Foruden Sang – og Klokkeklang.

Og hvorfor længes jeg hjem i Kvæld
Naar klart jeg ser,
At han, som fylder min hele Sjæl,
Han er ei mer?
O nei, da ønsker jeg heller Døden,
og møder oppe i Morgenrøden
Blant Englehær – min Harald kjær!

Hvad jeg nu ønsker i denne Stund,
Du Herre ved:
Det er derude ved Havets Bund
Jeg vil gaa ned.
der vil jeg finde, den Plads han sover,
Og hermed er mine Længsler over. –
Da har jeg Fred – i Evighed!

Da Harald hører sangen, skjønner han at Kristine fremdeles elsker ham. Han styrter inn og tar henne i armene. De andre aktørene kommer også til, og alle misforståelser blir etter hvert oppklart. Og de to elskende får hverandre til slutt.

Romanen om Kristine er stort sett glemt. Den tilhørte datidens "kiosklitteratur", som ble oversatt av litteraturkjennerne, men elsket av fattigfolk som kunne lese og drømme seg bort til en bedre tilværelse. Og visetekstene i bøkene levde sitt eget liv og har sin egen historie å fortelle.